

А. П. Гаврись, Ю. Г. Сукач

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО АУДИТОРІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА АУДИТОРСЬКИХ КОМПАНІЙ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Проблема. Розглянуто проблему відсутності в нормативно-правових документах визначення поняття аудиту (експертної оцінки) з цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки. Не затверджені конкретні кваліфікаційні вимоги, структура, права, обов'язки, звітність, порядок проведення та оформлення результатів проведених перевірок аудиторів та аудиторських організацій, що працюють в напрямку перевірки цивільного захисту та пожежної безпеки.

На сьогоднішній день аудит (експертна оцінка) з цивільного захисту, техногенної, пожежної безпеки та страхування об'єктів стає найактуальнішим питанням. Суспільство та зокрема суб'єкти господарювання, переорієнтовуються під європейські стандарти ведення бізнесу, де страхування власності та майна є обов'язковим, воно гарантує їм відшкодування збитків при виникненні надзвичайної ситуації.

Мета. Основною метою є висвітлення проблеми відсутності нормативно закріпленого поняття аудиту з цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

Методи дослідження. Експертна оцінка стану підприємств, установ та організацій незалежно від їх форми власності, дає можливість швидко та якісно, а головне, в повній мірі отримати картину недоліків об'єкта, пропозиції щодо їх усунення, не притягуючи до адміністративної відповідальності посадових осіб та не припиняючи діяльності установок, агрегатів і об'єкта в цілому. Аудит є різновидом державного нагляду (контролю) у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, проте без адміністративно-правових наслідків. На основі аналізу нормативно-правових документів у сфері цивільного захисту та пожежної безпеки, опрацювання відгуків аудиторів та практичного досвіду авторів статті запропоновано основні наукові результати.

Основні результати дослідження. Автор пропонує організаційну структуру аудиторських об'єднань (аудиторської асоціації), які працюють в напрямку перевірки цивільного захисту та пожежної безпеки. Крім того, автори запропонували кваліфікаційні вимоги саме до аудиторів (експертів) та їх помічників, що включає наявність відповідної освіти, досвід практичної, викладацької та наукової роботи у сфері цивільної безпеки та складання кваліфікаційного іспиту.

Висновки та конкретні пропозиції авторів. Згідно з цією організаційною структурою, аудитори вищого класу створюють об'єднання, яке буде визначати (організувати) діяльність експертів усіх ланок. Наступною ланкою є експерти вищого класу, які створюють відповідні об'єднання за територіальним принципом та контролюють діяльність експертів першого та другого класу. Останньою ланкою – є аудитори першого та другого класу, які у своїй діяльності звітуються перед аудиторами вищого класу.

Запропоновані результати слід врахувати в існуючих нормативних документах про аудиторську діяльність або виокремити нормативний документ у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки.

Ключові слова: цивільна безпека, страхування, експерт, наглядова діяльність, аудитор (експерт).

A. P. Havrys, Y. H. Sukach
Lviv State University of Life Safety

QUALIFICATION REQUIREMENTS FOR INDIVIDUALS AND ORGANIZATIONS WHICH CONDUCT THE AUDIT ON CIVIL PROTECTION, TECHNOGENIC AND FIRE SAFETY

Introduction. In this study, the problem of audit concept definition scarcity in legal documents (expert assessment) of civil protection, technological, and fire safety was considered. Specific qualification requirements, structure, rights, responsibilities, reports, a system for conducting and results registration of auditor inspections and audit organizations working in civil protection field and fire safety inspection have not been approved.

Today, the issue of audit (expert assessment) of civil protection, technological, fire safety, and insurance of facilities is becoming the most pressing issue. Society, and in particular businesses, are reorienting themselves to European standards of doing business, where property insurance is necessary, and it guarantees them compensation in the case of an emergency.

Purpose. The main purpose of the article is to highlight the problem of the lack of a rightful audit concept in civil protection, technological, and fire safety.

Methods. Expert assessment of the state of businesses, institutions, and organizations, regardless of their ownership form, makes it possible to get a full picture of object shortcomings, proposals for their elimination, without prosecuting officials quickly and efficiently and without terminating the installation, units and the object as a whole. The audit is a kind of state supervision (control) in the field of civil protection, technological, and fire safety, but without administrative and legal consequences. Based on legal documents analysis in the field of civil protection and fire safety, processing of auditors' feedback, and practical experience of the authors of the article, the main scientific results are proposed.

Results. The authors show organizational structure of audit associations. Also, the authors' qualification requirements for auditors (experts) and their assistants, including the availability of relevant education, experience in practical, teaching, and research work in the field of civil security, and passing the qualifying examination was proposed.

Conclusion. According to this organizational structure, high-class auditors create an association that will determine (organize) the activities of all levels of experts. The next step is the high-class experts, who form the relevant associations on a territorial basis, which control the activities of the first and second class experts. The last step is the first and second class auditors, who report to the higher class auditors in their activities.

The proposed results should be taken into account in the existing regulations on auditing or a separate regulation in the field of civil protection, technological, and fire safety.

Keywords: civil security, insurance, expert, supervisory activities, auditor (expert).

Постановка проблеми. На сьогоднішні питання аудиту з цивільного захисту (далі – ЦЗ), техногенної (далі – Т), пожежної безпеки (далі – ПБ) та страхування об'єктів стає одним з найактуальніших питань. Суспільство та зокрема суб'єкти господарювання, переорієнтовуються підєвропейські стандарти ведення бізнесу, де страхування власності та майна є обов'язковим, воно гарантує їм відшкодування збитків при виникненні надзвичайної ситуації [1-3].

В статті 57 пункт 2 Кодексу цивільного захисту України (далі Кодекс) визначено, що початок роботи новоутворених підприємств, початок використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості (будівель, споруд, приміщень або їх частин) здійснюється суб'єктом господарювання на підставі поданої декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства з ПБ (декларація), а для суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику – також за наявності позитивного висновку, за результатами оцінки (експертизи) протипожежного стану підприємства, об'єкта чи приміщення (оцінка протипожежного стану). Висновок за результатами оцінки протипожежного стану оформляється та надається суб'єктом господарювання, який проводив оцінку протипожежного стану. Позитивний висновок, за результатами оцінки протипожежного стану, надається до початку роботи новоутворених підприємств, до початку використання суб'єктом господарювання об'єктів нерухомості, за відсутності фактів порушення правил пожежної безпеки, та діє до реєстрації декларації [4,5].

В Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» наведені визначення «аудитор», «аудиторська фірма» та «аудиторська ді-

яльність» загалом. Крім того вказаний порядок організації суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, атестації аудиторів, реєстрації аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності загалом, і конкретно аудиту фінансової звітності [6]. Проте у цьому нормативному документі нічого не сказано про аудит (експертизу) з цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки та специфіку кваліфікаційних вимог аудиторів з цієї діяльності. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України №852 «Деякі питання ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення» від 23.11.2016 року визначено кваліфікаційні вимоги до надавачів послуг протипожежного призначення та ліцензіатів [7]. Проте в цій постанові нічого не сказано про те, які кваліфікаційні вимоги ставляться до суб'єкта господарювання чи фізичної особи, що можуть проводити оцінку Т стану чи стану ЦЗ об'єкта. Це питання не визначено в жодному нормативно-правовому акті (документі). В статті 57 Кодексу вказано, що оцінка (експертиза) протипожежного стану проводиться лише за наявності ліцензії, проте, нічого не сказано про аудит (експертизу) (далі-експертну оцінку) з питань цивільного захисту та техногенної безпеки.

На думку авторів, більш доцільним законодавцю було б передбачити проведення аудиту (експертної оцінки) незалежною організацією з питань ЦЗ та його складових Т та ПБ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізувавши нормативні документи [4-7] та наукові публікації з цієї теми, особливо роботу [8], в якій аудит з пожежної безпеки висвітлюється як майбутня альтернатива оцінки стану пожежної безпеки суб'єктів господарювання, можна зробити висновок, що ця проблема залишається невирішеною протягом тривалого часу, незважаючи на прийняття

низки нових нормативно-правових документів, зокрема Кодексу цивільного захисту України у 2012 році. Відсутність будь яких кваліфікаційних вимог до аудиторів та аудиторських компаній в нормативній літературі викликає ще більше запитань.

Мета. Основною метою статті є висвітлення проблеми відсутності нормативно закріпленого поняття аудиту з цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки, а також законодавчо закріплених положень функціонування, звітування та кваліфікаційних вимог до аудиторів та аудиторських компаній.

Виклад основного матеріалу. В законодавчих документах визначення терміну «експертна оцінка з ЦЗ, Т та ПБ» відсутнє. Давайте спробуємо визначитись, що таке експертна оцінка. Експертна оцінка з ЦЗ, Т та ПБ – це документально оформлені результати перевірки (обстеження), незалежною організацією у якій увійшли зібрані матеріали та відповідність (не відповідність) стану ЦЗ, Т та ПБ вимогам законів, правил та інших нормативно-правових актів забезпечення безпечної експлуатації об'єкта та безпеки найманих працівників.

Основною метою аудиту є збір актуальної інформації про стан ЦЗ, Т та ПБ об'єкта та визначення заходів для його покращення [8].

Експертна оцінка стану підприємств, установ та організацій незалежно від їх форми власності, дає можливість швидко та якісно, а головне в повній мірі, отримати картину недоліків об'єкта, пропозиції для їх усунення, не притягуючи до адміністративної відповідальності посадових осіб та не припиняючи діяльності установок, агрегатів і об'єкта в цілому. Аудит є різновидом державного нагляду (контролю) у сфері ЦЗ, Т та ПБ, проте без адміністративно-правових наслідків.

Основними принципами діяльності аудиту має бути:

- незалежність;
- об'єктивність;
- законність при проведенні експертизи;
- професійна компетентність у знанні чинного законодавства з питань ЦЗ, Т та ПБ.

Основною метою аудиту є:

- встановлення відповідності суб'єкта господарювання чинному законодавству з ЦЗ, Т та ПБ;
- надання консультативних послуг у веденні, оформленні, розробці наказів, розпоряджень, інструкцій і т. п.;
- визначення відповідності об'єкта чинному законодавству з питань ЦЗ, Т та ПБ при укладанні угод про обов'язкове страхування майна, будівель, споруд та відшкодування суб'єктами господарювання, шкоди, яка може бути заподіяна третім особам або їхньому майну, а також іншим юридичним особам унаслідок надзвичайної ситуації та пожеж, що можуть виникнути на об'єкті.

На сучасному етапі розвитку суспільства все частіше піднімається питання про зменшення тиску на підприємства, установи та організації контролюючих органів. Одним із дієвих заходів є повернення до системи страхування.

На сьогодні внаслідок реформ ми повертаємося до поняття обов'язкового страхування суб'єктів господарювання та громадян від шкоди, що може бути заподіяна внаслідок надзвичайних ситуацій, аварій чи пожеж.

Страхування майна, будівель та споруд, а також об'єктів для України не відбувається вперше. Ще з 1917 року, з початку Української Ради та пізніше Директорії, в Києві було розпочато роботу з організації страхування населення від різних надзвичайних ситуацій, в тому числі і від пожеж – створено Український земський страховий союз, дія якого поширювалася на губернські земства (Подільське, Чернігівське, Київське) [9].

Страховий капітал використовували не лише для видачі грошових коштів постраждалим, а й для продажу населенню за цінами, значно нижчими від ринкових, матеріалів для «вогнетривкого будівництва». Розстрочку видавали терміном на 4-5 років із сплатою 6% річних (Протокол засідання Фінансової Комісії від 22 березня 1919 року) [9].

З приходом нової влади від страхування майна не відмовились, діяльність страхових агентів продовжувалась і держава взяла під контроль проведення обов'язкового страхування від різних надзвичайних ситуацій, які загрожували людям. 26 листопада 1921 року РНК УССР був прийнятий Декрет «О государственном имущественном страховании строений от огня, скота от смерти, полевых посевов от градобития». На підставі цього декрету Подільський Губвиконком 12 жовтня 1923 року видав Обов'язкову постанову № 352 «Про обов'язкове окладне страхування в містах та сільській місцевості», в якій містилися роз'яснення про цей вид страхування та його розцінки. Також зазначалось, що таке страхування «...распространяется на все частновладельческие строения, принадлежащие как отдельным лицам, так и коллективам. Исключаются строения, разрушенные, никем не охраняемые или подлежащие сносу, а также имущества, принадлежащие иностранцам» [10].

Для проведення експертної оцінки та страхування об'єктів необхідно розробити відповідні законодавчі акти, норми та положення про експертні організації (експертів) та порядок страхування. Обов'язкова експертна оцінка повинна розповсюджуватись на об'єкти незначного та середнього ступеня ризику. Проведення експертної оцінки об'єктів з високим ступенем ризику може проводитися за їх бажанням і прирівнюватись до проведення планових перевірок, крім об'єктів, що мають стратегічне значення для діяльності держави, області, міста і т.

п. та є пам'ятками архітектури державного та місцевого значення. У випадку проведення аудиту об'єкта, що відноситься до високого ступеня ризику, один примірник Акта надсилається до Державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС).

Відповідно до проекту Закону «Про техногенну безпеку» [11], аудиторами (експертами) з питань ЦЗ, Т та ПБ можуть бути аудиторські організації та юридичні (фізичні) особи, які мають відповідну кваліфікацію.

Аудитором може бути фізична особа, яка має сертифікат, що визначає її кваліфікаційну придатність на заняття аудиторською діяльністю у сфері на території України [11].

Юридична особа може бути визначена аудиторською організацією, якщо вона [11]:

- є резидентом України;
- має необхідне інформаційно-технічне забезпечення для ведення обліку про проведені роботи;
- відповідає вимогам щодо незалежності діяльності;
- має у своєму складі не менше двох аудиторів або трьох помічників, які працюють на постійних засадах, для кожного заявленого напрямку експертної діяльності та виду аудиту.

У відповідності до кваліфікаційних вимог аудитори можуть мати помічників з ЦЗ, Т, ПБ та за окремими напрямками діяльності.

Жоден нормативно-правовий документ, на основі якого здійснює свою діяльність ДСНС, не передбачає проведення такої процедури, як аудит.

Виникає природне запитання, а хто повинен зробити перший крок у роботі аудиторів? Звичайно, урядовий орган, який здійснює наглядову діяльність за підприємством, установою та організацією з цього напрямку роботи, а ним є ДСНС. Ця процедура повинна бути одноразовою, щоб позбавити будь-якого впливу на майбутніх експертів зі сторони державних органів.

На основі аналізу нормативно-правових документів у сфері цивільного захисту та пожежної безпеки, опрацювання відгуків аудиторів та практичного досвіду авторів статті запропоновано таку організаційну структуру.

На думку авторів, експертів (аудиторів) необхідно розділити на експертів 2-го, 1-го та вищого класу.

Розглянемо запропоновану схему діяльності аудиторських об'єднань (аудиторської асоціації).

Структура аудиторських об'єднань (аудиторської асоціації).

Після визначення кола осіб, що можуть бути аудиторами відповідного класу, аудитори вищого класу створюють об'єднання (асоціацію), яке буде визначати (організовувати) діяльність експертів. Ро-

зглядати звернення, подання щодо діяльності певних експертів, а також видавати та позбавляти сертифікату аудиторів вищої категорії. Вищим органом цієї організації є з'їзд, що відбувається один раз на два роки, і на якому обирається його керівництво.

Наступною ланкою є експерти вищого класу, які утворюють відповідні об'єднання за територіальним принципом для контролю діяльності експертів першого та другого класів. Видають та позбавляють їх відповідних сертифікатів, а також рекомендують асоціації (об'єднанню) кандидатури на отримання сертифіката аудитора вищого класу.

Останньою ланкою у цій схемі є аудитори першого та другого класу, які у своїй діяльності звітуються та консультуються перед аудиторами вищого класу.

Кожен експерт, не залежно від його класу, може мати помічників.

Кваліфікаційні вимоги до аудиторів (експертів) та їх помічників

Помічником експерта може бути особа, яка має вищу освіту і не має жодного досвіду роботи у цьому напрямку. Їх кількість та професійні якості визначаються кожним експертом окремо.

Експертами 2-го класу можуть бути особи, які мають вищу технічну освіту, досвід практичної, викладацької та наукової роботи (мають друковані тези, статті, посібники, госпрозрахункові роботи і т. п.) у сфері ЦЗ, Т та ПБ протягом десяти років і успішно склали кваліфікаційний іспит.

Експертами 1-го класу можуть бути особи, які мають вищу технічну освіту, досвід практичної, викладацької та наукової роботи (мають друковані тези, статті, посібники, госпрозрахункові роботи і т. п.) у сфері ЦЗ, Т та ПБ протягом двадцяти років і успішно склали кваліфікаційний іспит.

Експертами вищого класу можуть бути особи, які мають вищу технічну освіту, досвід практичної, викладацької та наукової роботи (мають друковані тези, статті, посібники, госпрозрахункові роботи і т. п.) у сфері ЦЗ, Т та ПБ протягом двадцяти п'яти років і успішно склали кваліфікаційний іспит.

Без складання іспитів експертами можуть бути призначені особи (виключно при першому призначенні ДСНС), які мають відповідний досвід та стаж роботи відповідно до певного класу, і за період служби (роботи) в підрозділах пожежної охорони, МНС та ДСНС та отримали за свою діяльність такі нагороди та відзнаки: експерти другого класу – нагороджений нагрудним знаком Держпожбезпеки «За заслуги в забезпеченні протипожежного захисту» (3-ма Грамотами) та грамотою Державної інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки (2-ма Подяками) та зі стажем роботи не менше 5-х років на посаді, пов'язаній з наглядовою діяльністю у сфері ЦЗ, Т та ПБ; експерти першого класу – нагороджений

Почесною грамотою, нагрудним знаком Держпожбезпеки «За заслуги в забезпеченні протипожежного захисту» (3-ма грамотами) та грамотою Державної інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки (2-ма Подяками) та зі стажем роботи не менше 7-ми років на посаді, пов'язаній з наглядовою діяльністю у сфері ЦЗ, Т та ПБ; експерти вищого класу – нагороджений знаком «Знак Пошани» («Почесна відзнака», або 3-ма Почесними грамотами), нагрудним знаком Держпожбезпеки «За заслуги в забезпеченні протипожежного захисту» (3-ма Грамотами) та грамотою «Державної інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки», з стажем роботи не менше 10-ти років на посаді, пов'язаній з наглядовою діяльністю у сфері ЦЗ, Т та ПБ.

Кожні три роки наукової та викладацької роботи прирівнюються до одного року наглядової діяльності за умов наявності наукових праць, статей, тез та посібників з цього напрямку.

Експерти та помічники експертів можуть підвищуватись у класі з набуванням відповідного стажу роботи. Кожен рік їх діяльності на цих посадах прирівнюється до одного року практичної діяльності.

Основним критерієм класу експертів має бути проведення експертизи об'єктів за відповідним ступенем ризику, а саме: експерти 2-го класу можуть проводити свою діяльність лише на об'єктах незначного та середнього ступеня ризику; експерти 1-го класу можуть проводити свою діяльність на об'єктах незначного, середнього та високого ступеня ризику; експерти вищого класу можуть проводити свою діяльність на об'єктах незначного, середнього та високого ступеня ризику, а також здійснювати контроль за діяльністю експертів, розглядати скарги та пропозиції, що стосуються їх діяльності.

Висновок. На законодавчому рівні необхідно внести поняття аудиту з ЦЗ, Т та ПБ в чинні нормативні документи, що висвітлюють поняття аудиторської діяльності або виокремити окремий нормативний документ у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки. Додатково слід затвердити положення про аудиторські організації та аудиторів, де буде визначено кваліфікаційні вимоги, структуру, права, обов'язки, звітність, порядок проведення та оформлення результатів проведених перевірок у сфері цивільного захисту, техногенної та пожежної безпеки. Ці зміни внормують роботу аудиторських компаній та порядок нагляду за їхньою діяльністю з боку держави.

Список літератури

1. Стародуб Ю.П., Гаврись А.П., Федюк Я.І. Структура та методологія управління ризиками надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Вісник ЛДУ БЖД: Збірник наукових праць. Львів, 2014. №10. С. 118-123.

2. Сукач Ю.Г., Бабаджанова О.Ф., Сукач Р.Ю. Захист населення та територій від надзвичайних ситуацій на стадії проектування об'єктів. Вісник ЛДУ БЖД: Збірник наукових праць. Львів, 2017. №16. С. 106-111.

3. Гаврись А.П., Скрипка А.В. Проблеми розвитку виробництва пестицидів в Україні. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених «Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту». НУЦЗ. Харків, 2018. С. 40.

4. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 року № 5403-VI.

5. Кодекс України про адміністративне правопорушення від 13.08.2020 року № 8073¹-X.

6. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII.

7. Постанова Кабінету Міністрів України №852 «Деякі питання ліцензування господарської діяльності з надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення» від 23.11.2016 року.

8. Кріса І.Я., Міллер О.В., Харчук А.І., Шелюх Ю.Є. Аудит з пожежної безпеки, як альтернативна оцінка пожежного ризику об'єкта господарювання. Пожежна безпека: Збірник наукових праць. ЛДУ БЖД. Львів, 2011. № 19. С. 61-65.

9. Офіційний сайт ГУ ДСНС України у Хмельницькій області. Режим доступу – <https://km.dsns.gov.ua/>.

10. Кучер Г., Усатенко Л. Покорители огня: из истории пожарной охраны Киевщины. К.: Издание МВД УССР, 1969. – 132 с.

11. Проект закону «Про техногенну безпеку» №8346 від 06.04.2011 р.

References

1. Starodub Y.P., Havrys A.P., Fedyk Ya.I. (2014), «Structure and methodology of risk management of natural and man-made emergencies», Collection of scientific works "Bulletin of LSU LS" , vol 10, pp. 118-123.

2. Sukach Y.H., Babadzhanova O.F., Sukach R.Y. (2017), «Protection of the population and territories from emergencies at the design stage of facilities», Collection of scientific works "Bulletin of LSU LS" , vol 16, pp. 106-111.

3. Havrys A.P., Skrupka A.V. (2018), «Problems of pesticide production development in Ukraine», Proceedings of the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists "Problems and Prospects for Civil Protection", pp. 40.

4. Code of Civil Protection of Ukraine № 5403-VI from 02.10.2012.

5. Code of Ukraine on Administrative Offenses №8073¹-X from 13.08.2020.

6. Law of Ukraine "On Audit of Financial Statements and Audit Activities" № 2258-VIII from 21.12.2017.

7. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine №852 «Some issues of licensing of economic activities for the provision of services and performance of fire-fighting works» from 23.11.2016.

8. Kriza I.Ya., Miller O.V., Harchuk A.I., Shelyh Yu.Ye. (2011) «Fire safety audit as an alternative assessment of the fire risk of the facility», Collection of scientific works "Fire Safety", vol 19, pp. 61-65.

9. Official site of the Main Department State Emergency Service of Ukraine in Khmelnytsky region. Access – <https://km.dsns.gov.ua/>.

10. Kucher H., Usatenko L. (1969), Pokoriteli ognya: iz istorii pozharnoy ohranyi Kievshinyi [Conquerors of fire: from the history of the Kiev region fire department]. Kyiv: Edition MVD USSR.

11. Draft law «On man-made safety» №8346 from 06.04.2011.

*** Оглядова стаття**